

LEON DONICI-DOBONRAVOV ȘI OPERA BASARABEANĂ (130 DE ANI DE LA NAȘTEREA SCRITORULUI)

Doctor habilitat în studiul artelor **Aurelian DĂNILĂ**
Institutul Patrimoniului Cultural al AȘM

LEON DONICI-DOBONRAVOV AND THE BESSARABIAN OPERA HOUSE (130 YEARS SINCE THE BIRTH)

Summary. The creation of the Opera Theatre in Chisinau in 1918, at the suggestion and with the support of George Enescu, constituted a great event in the history of the musical culture of Bessarabia. Leonard Dobronravov (Leon Donici-Dobronravov), who came from Petrograd to perform a vast activity as a director, actor, singer and pianist, got involved in the development of the Lyric Theatre in 1919. His modern visions regarding the staging of shows were supported and appreciated in Chisinau by both performers and the public. This is exemplified by the staging of the operas "Faust" by Ch. Gounod, "Traviata" by G. Verdi, etc. L. Dobronravov played an important role as aesthetics teacher in the Opera, Drama and Ballet Studio. He also imposed himself as an art critic, publishing numerous articles in the local press about cultural events but also sketches about many lyrical performers.

Keywords: Dobronravov, opera, concert, theatre, show, Faust, Chisinau, Bessarabia, conductor, performance, ballet.

Rezumat. Fondarea Teatrului de Operă la Chișinău în 1918, la sugestia și cu sprijinul lui George Enescu, a constituit un mare eveniment în istoria culturii muzicale a Basarabiei. În dezvoltarea Teatrului Liric, în 1919, s-a implicat scriitorul originar din Basarabia Leonid Dobronravov (Leon Donici-Dobronravov), venit de la Petrograd pentru a desfășura o vastă activitate în calitate de regizor, actor, cântăreț și pianist. Viziunile sale moderne asupra montării spectacolelor au fost susținute și apreciate la Chișinău atât de interpreți, cât și de public. Acest lucru este exemplificat prin montarea operelor *Faust* de Ch. Gounod, *Traviata* de G. Verdi ș.a. L. Dobronravov a jucat un rol important și în calitate de profesor de estetică în Studioul de operă, dramă și balet. S-a impus drept critic de artă, publicând numeroase articole în presa locală despre mai multe evenimente culturale, dar și schițe despre un șir de interpreți lirici.

Cuvinte-cheie: Dobronravov, opera, concert, teatru, spectacol, Faust, Chișinău, Basarabia, dirijor, reprezentație, balet.

La 19 noiembrie 1919, ziarul *Бессарабия* publică un anunț despre înființarea unui nou teatru muzical – „Opera artistică”. Era de fapt o reformare a Operei Basarabene ce activa la Chișinău din 6 august 1918, spectacolul inaugural al primului Teatru Liric din Chișinău fiind opera *Faust* de Ch. Gounod. Constituirea unui Teatru de Operă a fost posibilă datorită marelui George Enescu care, fiind într-un turneu cu orchestra sa ieșeană în capitala Basarabiei pe 25-28 martie 1918, anul Unirii, a lăsat la Chișinău câțiva instrumentiști (violoniștii Constantin și Jean Bobescu, violistul Socrate Barozzi și violoncelistul Flor Breviman), după cum scria presa timpului, „spre a da concerte de cvartet, dar și pentru a contribui la crearea unui conservator și a unei opere stabile cu o orchestră bine organizată” [1]. Fondatorii primei trupe teatrale devin Jean Bobescu, în calitate de dirijor, și Bojena Belousova, proprietara unei agenții de concert și a unui magazin de note, în calitate de director. Se montau creații din repertoriul clasic rus și occidental, cu participarea artiștilor de operă locali sau invitați din București sau Iași.

Deși nou-născutul teatru de multe ori avea mari succese, Bojena Belousova era mereu preocupată de

reformare, de inovații, de introducerea noilor elemente în montările spectacolelor. După cum scria *Бессарабия* din 21 octombrie 1919, „ea dorea să creeze ceva minunat, ceva perfect, tocmai lucrul după care a tânjit și pentru care s-a trudit atâta societatea selectă din Chișinău” [2].

Pentru a moderniza reprezentațiile existente, B. Belousova îl invită în calitate de regizor pe Leonid Dobronravov, de curând venit din Petrograd, cunoscut scriitor și, după cum menționa presa locală, un mare prieten al lui Fiodor Șaleapin, mult apreciat de Andreev și Gorki. Originar din Basarabia, descendent din familia preotului Petre Donici, Leonid Dobronravov (Leon Donici-Dobronravov) acceptă postul propus și se apucă de lucru cu mult entuziasm, fiind, după cum aflăm din ziarul amintit, „foarte mulțumit de tinerii actori care, însuflețiți de atmosfera creată (...) se lasă ușor influențați de el și visează la crearea unui Teatru artistic la Chișinău”. „Opera artistică” se deschide la 20 noiembrie cu *Bărbierul din Sevilla* de G. Rossini, într-o cu totul nouă montare stilistică a lui Leonid Dobronravov, după schițele pictoriței Maria Berezovskaia-Iudina, fiica protoiereului, reghentului, compozitorului și plasticianului Mihail Berezovschi, elevă și colabora-

toare a cunoscutului pictor Konstantin Korovin. Presa scria că scenografia reprezenta o stradă din Sevilla cu multă lume, multe covoare naționale, iar cabinetul bătrânului tutore al frumoasei ștregărite Rosina „părea o simfonie de violet”. La insistența regizorului, opera era interpretată fără prescurtările obișnuite, cu noi și misanscene originale, Dobronravov evitând rutina și șablonul, creând momente noi în materialul oferit de autorul libretului și de compozitor.

În cronică la unul din concertele de balet, prezentat în mai 1919, după spectacolul *Markiza*, montat după piesa lui L. Dobronravov, *Бессарабия* scria:

„Un mare succes a avut baletul Studioului condus de Cozâreva. Trebuie remarcat că în ciuda intrigilor, în cursul stagiunii, Studioul și-a realizat scopul propus de a avea un balet la care nici nu visau locuitorii Chișinăului!” [3]. În continuare se menționează: „... ne bucură acompaniamentul (la pian – A.D.) de maestru al lui Dobronravov. Nici nu gândeam că talentatul scriitor, critic, actor este totodată și un bun muzician”. (*Бессарабия*, 13.V.1919). Mai adăugăm aici – și inspirat regizor cu o voce frumoasă de bariton, evoluând uneori în concerte și spectacole de operă (*Bartollo*, *Bărbierul din Sevilla* de G. Rossini, *Scarpia*, *Tosca* de G. Puccini, *Alfio*, *Cavaleria rusticana* de P. Mascagni ș. a.

„Opera artistică” nu s-a limitat doar la montarea unor opere. Se înscenau și spectacole dramatice. Unul din ele, *Azilul de noapte* de M. Gorki, a fost montat la 14 noiembrie 1919 în Sala Adunării Nobilimii de către regizorul M. Bessarabov, iar rolul lui Satin l-a interpretat Leon Donici-Dobronravov (de altfel, acest rol L. Dobronravov l-a interpretat cu brio și la Petrograd). Se bucurau de succes și programele de concert regizate de L. Donici-Dobronravov, concerte în care se interpretau diverse fragmente din opere, cântece și romanțe românești. În „Opera artistică” evoluau cu mult succes A. Dicescu, A. Haciova, M. Izar, D. Berezovschi, G. Giorini, I. Șerșunov, E. Șvamberg, I. Gorski, V. Malanețchi, S. Iancovschi ș.a. Cu toate că reprezentațiile „Operei artistice” se bucurau de succes, problemele interne au adus, în scurt timp, la destrămarea colectivului. Numele lui L. Dobronravov va apare pe afișele Studioului de operă, dramă și balet, dar și în cadrul unei noi organizații muzicale denumită *Societatea artiștilor de operă*, unde el este invitat la o nouă montare a operei *Faust*.

La 1 ianuarie 1920, pentru prima dată la Chișinău, a fost prezentat fără decor și într-o nouă montare a lui L. Dobronravov actul III din opera *Faust*. S-au produs E. Cornescu (Margareta), M. Izar (Siebel și Marta), N. Nagacevschi (Faust), D. Berezovschi (Mefisto). În aceeași seară a fost prezentat actul I din *Boema* de G. Puccini cu E. Cornescu în rolul Mimi.

Într-un interviu acordat ziarului *Бессарабия*, L. Dobronravov declara că „a monta din nou *Faust* ar fi dorința lui mai veche”, plecarea sa din Petrograd împiedicându-l să monteze această operă într-un teatru mare, cu posibilități tehnice enorme. „Viziunea mea asupra acestui spectacol o voi realiza în mare parte la Chișinău...” [4]. Răspunzând la întrebarea despre metodele sale de lucru, Dobronravov a specificat „intuiția”: „Eu am desenat schițele decorurilor, le-am arătat artiștilor și apoi elaborăm împreună misanscene...” [5]. Referitor la influența dramei muzicale asupra montării, Dobronravov a spus că s-a condus după tragedia lui Goethe. „În drama muzicală multe s-au făcut bine, dar prea realist. Realismul dus până la limită încetează să mai producă impresie și abate atenția spectatorilor de la interpreți, de la forța vie care acționează pe scenă” [6]. În continuare, Dobronravov anunța și unele inovații: „actul al II-lea nu se petrece în piață, ca de obicei, ci la mormântul lui Auerbach din Leipzig (ca în tragedia lui Goethe)... Scenele de la biserică au fost tratate sub un nou aspect. Coralul și sunetele orgii sunt doar halucinații ale Margaretei, cărora le urmează duhul rău etc. *Faust* a fost interpretat de o trupă cu totul nouă de soliști. Margareta a fost cântată pentru prima dată de A. P. Hacikova-Voievodskaia, care prin vocea sa încântătoare, armonică și prin înfățișare ar trebui să fie cea mai bună Margareta dintre toate cântărețele care au evoluat la Chișinău în ultimii doi-trei ani” [7].

Pentru Cavatina lui Valentin, L. Dobronravov a scris cuvinte noi. E Șvamberg a interpretat-o ca pe o rugă solemnă la întoarcerea din război. Rolul lui Faust a fost interpretat de G. Giorini, al lui Mefisto – de D. Berezovschi. Orchestra Uniunii Sindicatelor Muzicienilor a fost condusă de dirijorul P. Lempcovici.

În iunie 1920 este convocată, la Chișinău, o adunare a oamenilor de artă la care se pune problema constituirii, din nou, a Societății filarmonice. L. Dobronravov este ales vicepreședinte al acestei Societăți. Una din sarcinile noii organizații era de a înființa până în toamna anului menționat un teatru permanent ce ar prezenta de trei ori pe săptămână spectacole de operă, operetă, în limbile română și rusă. Director al acestui teatru a fost numit L. Dobronravov, care i-a invitat pe I. Gorski în calitate de regizor, iar pe M. Bârcă și P. Lempcovici, ca dirijori.

Abia la 3 noiembrie, în Teatrul „Expres” a fost interpretată opera *Traviata* de G. Verdi, în urma muncii istovitoare pe care o depuseseră câțiva oameni și directorul L. Dobronravov pentru a constitui un „teatru stabil”. În rolul Violetei a evoluat A. Dicescu, venită special de la Cluj pentru a participa în spectacol, iar N. Nagacevschi a evoluat cu succes în rolul lui Alfredo.

Au mai participat M. Crebs-Mori (Flora), I. Gorski (Germont), V. Malanețchi (Marchizul) ș.a. Orchestra, formată din 25 de persoane, a fost dirijată de M. Bârcă.

În mod sistematic, spectacolele au început să fie prezentate numai în ultima decadă a lunii decembrie, pe scena sălii Adunării Nobilimii, devenită atunci Teatrul popular. La aceasta au contribuit în mare măsură turneele Mariei Tobuc-Cercas, fostă solistă a Societății Istorico-Muzicale condusă de contele O. D. Șeremetiev, venită de la Petrograd, care a organizat gratuit și lecții-concerte. Primul spectacol – *Traviata* – cu participarea M. Tobuc-Cercas, a avut loc la 22 decembrie, apoi la 24 decembrie au fost prezentate *Cavaleria rustică*, *Paiate* și *Tosca*, alături de M. Bârcă. După o întrerupere de un an, a apărut numele dirijorului Radu Urlățeanu.

În 1924 L. Dobronravov se întoarce la Paris, dar peste doi ani se îmbolnăvește și moare. Cu ajutorul ministrului de Interne al României, O. Goga, și al scriitorului N. Crainic, trupul este adus la Chișinău și înmormântat la Cimitirul Central.

BIBLIOGRAFIE

1. Ziarul „Teatrul de mâine”, 15.IV.1918.
2. Ziarul „Бессарабия”, 21.X, 1919.
3. M. P., *Markiza*, în: ziarul „Бессарабия”, 13.V. 1919.
4. Ziarul „Бессарабия”, 12. V. 1920.
5. Idem.
6. Idem.
7. Idem.

Vladimir Palamarciuc. *Toamna în Moldova*, 2015, ulei, pânză, 150 × 150 cm